

het spreken van het kind aanvankelijk een stamelen is, is ook het teekenen van het kind aanvankelijk een stamelen met de stift. Betrekkelijk snel leert het kind spreken, hetgeen het kind in zijne omgeving steeds hoort doen en waartoe het doorgaans door zijne moeder met onuitputtelijk geduld wordt aangespoord; aanvankelijk minder vlug leert het met de stift zijn gedachten op bevredigende wijze weer te geven. Wellicht is dit tendeele aan minder goeden aanleg voor teekenen toe te schrijven; waarschijnlijk zal de aanmerkelijk geringer oefening een hoofdrol spelen; van beteekenis is blijkbaar ook het feit, dat aan het kind reeds op jeugdigen leeftijd wordt geleerd met behulp van het letterschrift zijn gedachten aan anderen mede te deelen, waardoor de teekenstift feitelijk meer op den achtergrond gedrongen wordt.

Dit heeft ten gevolge, dat de vaardigheid in het juist weergeven van verkregen indrukken na weinige jaren niet meer toeneemt en zelfs begint af te nemen, zoodra het kind zijn tekort aan vaardigheid in gaat zien en deswege meer en meer van symbolen gebruik gaat maken.

De teekeningen uit het verleden zijn, hierop dient ook gelet, te weinig in aantal en bovendien is m.i. de bepaling van den tijd, waarin zij zijn vervaardigd nog te weinig zeker, dan dat de vergelijking met de producten van het heden tot zoo ver strekkende conclusies zoude mogen lijden als waartoe Verworn komt.

Dit neemt niet weg, dat ook m.i. voortzetting van diens onderzoek alle aanbeveling verdient. Eene nauwkeurige vergelijking toch van aloude en van moderne graphische uitingen kan niet anders dan dienstig zijn aan eene betere waardeering van beide. Wellicht blijkt daarbij, dat de teekenstift, ook bij dengene, welke ze nog niet vaardig hanteert, veel meer van het geestesleven openbaart dan doorgaans wordt vermoed en dat de studie der graphische uitingen, al moge zij Haeckel's grondwet niet bevestigen, van groote waarde is bij het anthropologisch en ethnologisch onderzoek.